

حرکت

شماره ۲۸ - صص ۸۶-۶۹

تاریخ دریافت: ۸۳/۰۹/۱۷

تاریخ تصویب: ۸۳/۱۱/۱۹

مطالعه تطبیقی برنامه درس تربیت بدنی دوره ابتدایی ایران و کشورهای منتخب جهان

دکتر محمدرضا اسمعیلی^۱ - دکتر علی محمد امیرتاش - دکتر بتول مشرف جوادی

استادیار دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی - دانشیار دانشگاه تربیت معلم تهران - استادیار دانشگاه تربیت

معلم تهران

چکیده

هدف از مطالعه حاضر، بررسی متغیرهای برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی در کشورهای منتخب و ایران است. بدین منظور برنامه درسی تربیت بدنی در ۱۶ کشور جهان یا یکی از استان‌های منتخب آنها مورد بررسی قرار گرفت. داده‌های تحقیق از طریق بررسی کتابخانه‌ای، جست‌وجوی رایانه‌ای شبکه اینترنت و پرمشامه جمع‌آوری شد و از طریق آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج مطالعه حاضر نشان داد که افزایش دانش مربوط به سلامتی و ایمنی در فعالیت جسمانی و همچنین یادگیری مهارت‌های بنیادی به عنوان مهم‌ترین هدف و بازی‌های پرورشی به عنوان مهم‌ترین محتوای درس در تربیت بدنی دوره ابتدایی در کشورهای مورد مطالعه به‌شمار می‌رود. زمان درس تربیت بدنی دوره ابتدایی در ایران ۲ ساعت در هفته معادل ۷/۵ درصد از کل برنامه درسی دوره ابتدایی است. در حالی که متوسط زمان درس تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه ۲/۳ ساعت در هفته معادل ۹ درصد از کل برنامه درسی دوره ابتدایی آن کشورهاست. مسائل ورزشی بیشترین فراوانی را به عنوان مکان درس تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه دارد. همچنین نتایج نشان داد که برای ارزشیابی درس تربیت بدنی در دوره ابتدایی در کشورهای مورد مطالعه، مشاهده عملکرد مهارتی دانش‌آموزان بیشتر از آزمون‌های آمادگی جسمانی به کار گرفته می‌شود. تفاوت‌ها و شباهت‌های برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه باید با دقت و توجه کافی مورد ارزیابی و تفسیر قرار گیرد. چرا که عوامل بسیاری بر برنامه درس تربیت بدنی تأثیر می‌گذارد، از جمله فوق برنامه درسی، برنامه های ورزشی، نظام آموزش و عوامل اجرایی برنامه درسی در مدارس.

واژه‌های کلیدی

تربیت بدنی، دوره ابتدایی، برنامه درسی.

مقدمه

از نظر بینت و همکارانش (۱۹۸۳)^۱ تربیت بدنی به بخشی از تعلیم و تربیت عمومی گفته می‌شود که از طریق فعالیت‌های جسمانی و حرکت از قبیل انواع بازی، مسابقه، ورزش، نرمش، ژیمناستیک، رقص و فعالیت‌های مشابه اجرا می‌شود (۱۶).

وست و بوچر^۲ (۲۰۰۳) تربیت بدنی را به عنوان فرایند آموزشی تعریف کرده‌اند که در آن فعالیت جسمانی به عنوان راهی برای کمک به دانش‌آموزان به منظور کسب مهارت‌ها، آمادگی، دانش و نگرش مثبت در جهت رشد مطلوب و تندرستی استفاده می‌شود (۲۲).

فریمن^۳ (۱۹۸۸) معتقد است که اهداف تربیت بدنی که در راستای اهداف عمومی آموزش و پرورش قرار دارد، شامل توسعه و شکوفایی جسمی، ذهنی و عاطفی دانش‌آموزان است. این اهداف که ابعاد مختلف کودک را شامل می‌شود موجب بی‌همتایی تربیت بدنی در میان دروس مختلف شده است (۱۷). حذف یا کم توجهی به برنامه‌های تربیت بدنی در مدارس ابتدایی (سنین ۷ تا ۱۱ سالگی) که به محدود کردن فعالیت‌های جسمانی و حرکتی کودک منجر می‌شود به معنی محروم ساختن کودک از رشد طبیعی از نظر جسمانی و حتی روانی و اجتماعی است.

با وجود تأکید بر ضرورت تربیت بدنی برای تعلیم و تربیت عمومی، اگرچه تأمین سلامت جسمانی و توجه به بهداشت فردی در اهداف زیستی آموزش و پرورش و ذکر شده (۱۴) و پرورش تن و روان و حفظ سلامتی جسمانی و ایجاد عادات بهداشتی در اهداف آموزش و پرورش دبستان در نظر گرفته شده است (۲)، اما نگاهی به تاریخچه تربیت بدنی در آموزش و پرورش ایران نشان می‌دهد در حالی که در سال ۱۳۰۶ درس تربیت بدنی به‌طور رسمی و اجباری جزو برنامه درسی همه مقاطع تحصیلی اضافه شد، اما به دلیل عدم پیش‌بینی منابع مالی و امکانات و نیروی متخصص، اجرای آن در عمل صورت نگرفت (۱۳). مطالعات توصیفی نیز بیانگر کاستی‌هایی در اجرای برنامه‌های درسی تربیت بدنی در ایران است (۸، ۹، ۱۱، ۱۲ و ۱۵).

1 - Benet et al

2 - Wuest and Bucher

3 - Freeman

در گذشته، تلاش زیادی برای برنامه‌ریزی درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی در ایران صورت نگرفته (۹). و عدم برنامه‌ریزی درسی برای تربیت بدنی و بی‌توجهی به آن از طرف مسئولان و والدین و حتی حذف معلم تربیت بدنی به‌طور رسمی (بخشنامه شماره ۴۶۲۸ ت - و - ن مورخ ۶۴/۷/۳) نشان دهنده آن است که توجه مناسب که شایسته آن باشد به این درس مهم نشده است.

باتوجه به دلایلی که در اهمیت تربیت بدنی گفته شد، ضرورت توجه به برنامه‌ریزی و تدوین برنامه درسی مناسب برای آن روشن می‌شود. چنین برنامه‌ای مرهون تحقیقاتی است که با روش‌های مختلف تحقیق، اطلاعات لازم را برای مدیران فراهم کند. زمانی می‌توان برنامه‌ریزی کرد که اطلاعات لازم را در اختیار داشت و وضعیت موجود توصیف شده باشد. علاوه بر آن، مطالعات تطبیقی یکی از روش‌های مناسب برای کسب اطلاعات درباره وضعیت آموزشی و درسی تربیت بدنی کشورهای دیگر است که می‌تواند راهنمای عملی برنامه‌ریزان و معلمان باشد. در کنار تحقیقات مختلف برای تدوین برنامه درسی مناسب برای تربیت بدنی، می‌توان به مطالعات تطبیقی به‌منظور شناخت برنامه‌های درسی کشورهای جهان اشاره کرد. هدف از مطالعه تطبیقی در تربیت بدنی، مقایسه خصوصیات تربیت بدنی در دو یا چند جامعه و کشور و بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های آنهاست (۱۶).

در مطالعه حاضر نیز که به نوعی مطالعه تطبیقی است، به توصیف و مقایسه برنامه درسی تربیت بدنی در ایران و برخی کشورهای جهان پرداخته شده تا در جهت فراهم ساختن اطلاعات برای برنامه‌ریزی درسی برای تربیت بدنی دوره ابتدایی گام برداشته شود. به این امید که این اطلاعات در جهت برنامه‌ریزی درس تربیت بدنی ایران استفاده شود. پرسش‌های پژوهش شامل توصیف و مقایسه متغیرهای برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی در ایران و کشورهای منتخب است. این پرسش‌ها عبارتند از:

۱. برنامه درس تربیت بدنی شامل هدف، محتوا، زمان، مکان، وسایل و روش ارزشیابی برای تربیت بدنی در ایران چگونه است؟
۲. برنامه درس تربیت بدنی در دیگر کشورهای جهان (کشورهای منتخب) چگونه است؟
۳. برنامه درس تربیت بدنی در ایران با کشورهای مورد مطالعه در چه مواردی و تا چه میزان تفاوت دارد؟

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع بنیادی بوده و به روش توصیفی و مقایسه‌ای اجرا شده است. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق از برنامه درسی تربیت بدنی ابتدایی کشورهای مختلف جهان و از تمام قاره‌ها، ۱۶ کشور شامل چین، ژاپن، ترکیه، عربستان، آلمان، انگلیس، فرانسه، روسیه، مصر، نیجریه، آفریقای جنوبی، کانادا، آمریکا، برزیل، استرالیا به همراه ایران است. در این تحقیق از نمونه‌گیری در دسترس یا انتخابی استفاده شده است. کشورهای انتخاب شده‌اند که اطلاعات برنامه درسی تربیت بدنی آنها در دسترس محقق قرار داشته است. کشورهایی که برنامه درسی آنها به صورت استانی تدوین می‌شود، برنامه درسی یکی از استان‌های آنها انتخاب شده است.

متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق شامل ۶ متغیر از متغیرهای نه‌گانه برنامه درسی از دیدگاه کلاین (۱۹). یعنی هدف کلی، محتوای کلی، زمان آموزشی، مکان درس، منابع و وسایل، و روش ارزشیابی درس تربیت بدنی مقطع ابتدایی است. اطلاعات تحقیق حاضر از سه منبع شامل اسناد کتابخانه‌ای و جست‌وجو در شبکه اینترنت و پرسشنامه گردآوری شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی شامل رسم جداول توصیفی و شمارش فراوانی و درصد فراوانی برای ارائه داده‌های مربوط به متغیرهای برنامه درسی در کشورهای مورد مطالعه استفاده شده است.

نتایج و یافته‌های تحقیق

اهداف درس تربیت بدنی

مقایسه اطلاعات مربوط به اهداف تربیت بدنی در برنامه درسی ابتدایی ۱۰ کشور که در دسترس محقق بوده، حاکی از آن است که ۱۱ هدف بیشترین فراوانی را در میان اهداف درس تربیت بدنی ابتدایی کشورهای مورد مطالعه داشته است. این اهداف عبارتند از:

حیطه شناختی

۱. افزایش دانش و اطلاعات مربوط به آمادگی جسمانی و تمرین و به کارگیری این دانش؛

۲. افزایش دانش و اطلاعات مربوط به سلامتی، بهداشت، ایمنی فعالیت جسمانی، تغذیه و به‌کارگیری این دانش؛

۳. افزایش دانش و اطلاعات مربوط به مهارت‌های حرکتی و ورزشی، توانایی تحلیل حرکات و اجرای حرکت، فراگیری شیوه‌ها و راهبردهای بازی و به‌کارگیری این دانش؛

حیطه عاطفی

۴. توسعه نگرش مثبت نسبت به فعالیت جسمانی و علاقه‌مندی به شرکت در بازی‌های جسمانی و انواع ورزش و ارزش قائل شدن برای فعالیت جسمانی منظم و عادت‌های سلامتی؛

۵. توسعه نگرش مثبت نسبت به قوانین بازی و احترام و عمل به آن و نشان دادن رفتار مسئولانه در موقعیت‌های بازی و ورزشی؛

۶. توسعه نگرش مثبت نسبت به ارزش‌های اجتماعی شامل فرهنگ جامعه، حس همکاری گروهی، مسئولیت‌پذیری، نظم و انضباط اجتماعی، احترام به تفاوت‌های فردی، و توانایی برقراری روابط مثبت با دیگران (رشد اجتماعی)؛

۷. توسعه نگرش مثبت نسبت به عادت‌های بهداشتی و سلامتی فردی و رعایت آنها و توسعه ارزش‌های فردی شامل عزت نفس و اعتماد به نفس در موقعیت‌های ورزشی و زندگی (رشد فردی و شخصیتی)؛

حیطه روانی حرکتی

۸. یادگیری مهارت‌های بنیادی حرکتی و جسمانی و به‌کارگیری آنها در موقعیت‌های زندگی و ورزشی و اجرای فعالیت‌های جسمانی (کمک به رشد حرکتی و جسمانی)؛

۹. کسب آمادگی جسمانی (افزایش و حفظ آن از طریق تمرین جسمانی)؛

۱۰. شرکت در بازی‌های جسمانی و ورزش و شرکت در فعالیت جسمانی منظم؛

۱۱. یادگیری مهارت‌های ورزشی (مهارت‌های پایه در ورزش‌ها)؛

هر یک از شماره‌های اهداف بالا نشان‌دهنده همان هدف در جدول ۱ است که نشان می‌دهد کدام اهداف در چه کشورهایی به عنوان هدف درس تربیت بدنی مطرح شده است.

جدول ۱ - مقایسه اهداف درس تربیت بدنی ابتدایی در برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه

اهداف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
کشورها											
۱. آفریقای جنوبی	-	•	-	•	•	-	-	-	-	•	-
۲. آلمان	-	•	•	•	•	-	•	-	•	-	-
۳. استرالیا	-	-	-	•	•	-	-	•	•	-	-
۴. انگلیس	-	-	-	•	-	-	-	-	•	•	•
۵. ایالات متحده	-	•	•	•	-	•	•	•	•	-	-
۶. برزیل	-	-	-	•	-	•	-	-	-	-	-
۷. چین	•	-	•	•	-	-	-	•	•	•	-
۸. ژاپن	-	-	•	-	-	•	-	•	-	•	-
۹. کانادا	-	-	•	•	-	-	-	•	-	•	-
۱۰. ایران	•	-	•	•	-	•	•	•	•	•	•
جمع فراوانی	۲	۳	۶	۸	۳	۷	۲	۶	۵	۸	۲

• اهدافی که با این علامت مشخص شده‌اند، جزو اهداف تربیت بدنی دوره ابتدایی آن کشورها می‌باشند.

- براساس اطلاعات موجود، این موارد جزو آموزش تربیت بدنی دوره ابتدایی آن کشور یافت نشده‌اند.

جدول ۱ نشان می‌دهد که افزایش دانش مربوط به سلامتی، یادگیری مهارت‌های بنیادی حرکتی، رشد اجتماعی، ایجاد علاقه به شرکت در برنامه‌های فعالیت جسمانی و کسب آمادگی جسمانی، به ترتیب بیشترین فراوانی را در میان اهداف آموزشی این درس در برنامه درسی ابتدایی کشورهای مورد مطالعه داراست.

محتوای درس تربیت بدنی

می‌توان ۱۲ فعالیت را به عنوان مهم‌ترین فعالیت‌های درس تربیت بدنی در دوره ابتدایی کشورهای مورد مطالعه برشمرد که عبارتند از:

۱. بازی‌های جسمانی پرورشی؛
۲. آموزش و تمرین مهارت‌های حرکتی بنیادی؛

۳. آموزش و تمرین مهارت‌های ورزشی پایه و مقدمات ورزش‌ها (ورزش‌های پایه و یا انتخابی)؛

۴. ژیمناستیک؛

۵. رقص؛

۶. دو و میدانی؛

۷. شنا؛

۸. تمرین جسمانی (برای افزایش آمادگی جسمانی)؛

۹. آموزش نظری مهارت‌های فردی و اجتماعی (در حین بازی و ورزش یا جدا از آن)؛

۱۰. آموزش نظری اصول سلامتی، فعالیت جسمانی و تمرین، اصول ایمنی زندگی و ورزش،

تغذیه مناسب، بهداشت و رعایت آن؛

۱۱. فعالیت‌های فضای باز و اردو و فعالیت در طبیعت؛

۱۲. رقابت و مسابقات ورزشی.

جدول ۲ میزان فراوانی هر یک از مواردی را که به عنوان محتوا در کشورهای مورد مطالعه نام برده شده است، نشان می‌دهد. هر یک از شماره‌های موارد بالا نشان‌دهنده همان محتوا در جدول ۲ است.

جدول ۲ - مقایسه محتوای برنامه درسی تربیت بدنی ابتدایی در کشورهای مورد مطالعه

اهداف کشورها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱. آفریقای جنوبی	●	-	-	-	●	-	-	-	●	●	-	-
۲. آلمان	●	●	-	●	●	-	●	-	-	-	-	-
۳. استرالیا	●	-	●	●	●	-	-	-	●	●	-	-
۴. انگلیس	●	-	-	●	●	●	●	-	-	-	●	-
۵. ایالات متحده	●	-	-	-	-	-	-	●	●	●	-	-
۶. برزیل	●	-	●	●	●	-	-	-	-	-	-	●

ادامه جدول ۲ - مقایسه محتوای برنامه درسی تربیت بدنی ابتدایی در کشورهای مورد مطالعه

اهداف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
کشورها												
۷. چین	●	-	●	●	●	●	-	-	●	●	-	-
۸. ژاپن	-	-	●	-	-	-	●	●	-	-	-	-
۹. کانادا	●	●	-	-	-	-	-	●	-	-	-	-
۱۰. ایران	●	●	●	-	-	-	-	-	●	●	-	-
جمع فراوانی	۹	۳	۵	۵	۶	۲	۳	۴	۴	۷	۱	۱

● فعالیت‌هایی که با این علامت مشخص شده‌اند، جزو محتوای تربیت بدنی دوره ابتدایی آن کشورها می‌باشند.
- براساس اطلاعات موجود این موارد جزو محتوای تربیت بدنی دوره ابتدایی آن کشور یافت نشده‌اند.

جدول ۲ نشان می‌دهد که بازی‌های پرورشی، آموزش نظری اصول سلامتی و رقص، به ترتیب بیشترین موارد مطرح شده‌اند که به عنوان محتوای درس تربیت بدنی در برنامه درسی ابتدایی در کشورهای مورد مطالعه به شمار می‌روند.
زمان درس تربیت بدنی

اطلاعات مربوط به ساعات هفتگی درس تربیت بدنی در برنامه درسی دوره ابتدایی در ۱۲ کشور مورد مطالعه در جدول ۳ خلاصه شده است. این جدول نشان می‌دهد که کمترین ساعت درس تربیت بدنی در کشور انگلستان به مدت ۱/۵ ساعت در هفته و حداکثر آن در کشورهای آلمان، چین، فرانسه و مصر به مدت ۳ ساعت در هفته است.

جدول ۳ - مقایسه زمان درس تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه

کشورها	زمان تربیت بدنی در هفته	تعداد ساعات درس در هفته	درصد ساعات تربیت بدنی نسبت به کل دروس
۱. آفریقای جنوبی	۲	۲۴/۵	۸
۲. آلمان	۳	۲۳	۱۳
۳. انگلستان	۱/۵	۲۳	۶/۵
۴. برزیل	۲	۲۶	۷/۷
۵. ترکیه	۲	۳۰	۶/۶
۶. چین	۳	۲۴	۱۲/۵
۷. روسیه	۲	۲۵	۸
۸. ژاپن	۲	۱۹	۱۰/۵
۹. عربستان	۲	۲۹	۷
۱۰. فرانسه	۳	۲۶	۱۱/۵
۱۱. مصر	۳	۳۷	۸
۱۲. ایران	۲	۲۶/۵	۷/۵
میانگین	۲/۲۹	۲۶/۸	۸/۹

زمان درس تربیت بدنی و درصد آن در مقطع ابتدایی در ایران با میانگین آن در کشورهای مورد مطالعه در جدول ۴ خلاصه شده است. ملاحظه می‌شود زمان درس تربیت بدنی دوره ابتدایی در ایران ۲ ساعت در هفته معادل ۷/۵ درصد از کل برنامه درسی دوره ابتدایی است، در حالی که متوسط زمان درس تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه کمی بیش از ۲ ساعت یعنی ۲/۳ ساعت در هفته معادل ۹ درصد از کل برنامه درسی دوره ابتدایی آن کشورهاست.

جدول ۴ - ساعت و درصد زمان درس تربیت بدنی ایران در مقایسه با دیگر کشورهای مورد مطالعه

کشورها	زمان	تعداد ساعات درس تربیت بدنی در هفته	تعداد کل ساعات دروس در هفته	درصد ساعات تربیت بدنی نسبت به کل دروس
کشورهای دیگر	۲/۳۲	۲۶/۰۵		۹/۰۳٪
ایران	۲	۳۶/۱۵		۷/۱۵٪

جدول ۴ نشان می‌دهد که تعداد ساعات و درصد زمان درس تربیت بدنی در ایران اندکی کمتر از میانگین آن در کشورهای مورد مطالعه است.

وسایل آموزشی درس تربیت بدنی

در برنامه درسی تربیت بدنی بیشتر کشورهای مورد مطالعه، به وسایل آموزشی مورد نیاز برای درس تربیت بدنی اشاره‌ای نشده است. در واقع انتخاب کمی و کیفی وسایل ورزشی به عهده معلم و با توجه به امکانات موجود در مدرسه صورت می‌گیرد و این چنین نیست که به‌طور کلی، وسایلی برای تمام مدارس استان یا کشور پیش‌بینی می‌شود. اما در برخی کشورها بر استفاده از برخی وسایل تأکید شده است. برای مثال در ایران فهرستی از وسایل عمومی مورد نیاز برای اجرای درس تربیت بدنی در دوره ابتدایی نام برده شده است. در ژاپن فیلم آموزشی جودو (ورزش ملی ژاپنی‌ها) در مدارس این کشور توزیع شده و در کانادا بر تأمین وسایل ژیمناستیک در مدارس ابتدایی تأکید شده است. از طرف دیگر، در برخی کشورها بر کیفیت وسایل ورزشی تأکید شده است. برای مثال در برنامه ملی درسی انگلستان و برنامه استانی اونتاریو در کانادا وسایل ورزشی برای درس تربیت بدنی پیش‌بینی نشده، اما بر سالم بودن وسایل و تأمین ایمنی وسایل مورد استفاده تأکید شده است.

مکان درس تربیت بدنی

انواع مکان ورزشی که در برنامه درسی تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه در نظر گرفته شده، عبارت است از: زمین بازی، زمین ورزشی (محوطه بازی توپی)، سالن ورزشی (با تشک و وسایل ژیمناستیک)، استخر شنا، حیاط مدرسه، کلاس درس. اطلاعات حاصل نشان می‌دهد که سالن ورزشی بیشتر از اماکن دیگر برای اجرای درس تربیت بدنی نام برده شده است. توجه به

سالن ورزشی به این دلیل است که فضای ورزشی مناسبی فراهم می‌کند که موجب می‌شود کلاس درس تربیت بدنی تحت تأثیر شرایط آب و هوایی قرار نگیرد، برخلاف فضای ورزشی روباز مثل حیاط مدرسه. در برخی از کشورها به‌طور مستقیم به مکان درس تربیت بدنی اشاره شده است. اما در بیشتر کشورهای مورد مطالعه، حتی به مکان درس تربیت بدنی اشاره نشده است. به نظر می‌رسد این طور باشد که انتخاب آن به عهده مدارس است و مدارس با توجه به امکانات مالی و مراکز در دسترس در این مورد یا اختیار کامل تصمیم‌گیری می‌کنند.

روش ارزشیابی درس تربیت بدنی

بررسی روش‌های ارزشیابی در برنامه درسی تربیت بدنی ابتدایی در کشورهای مورد مطالعه حاکی از آن است که انواع آزمون برای ارزشیابی این درس به کار گرفته می‌شود، که عبارتند از:

- مشاهده عملکرد مهارتی در پایان کلاس (برای ارزشیابی مهارتی)؛
 - مشاهده غیرمستقیم عملکرد مهارتی در حین بازی و ورزش (برای ارزشیابی مهارتی)؛
 - آزمون آمادگی جسمانی با استاندارد ملی یا استانی یا کلاسی (برای ارزشیابی آمادگی جسمانی)؛
 - مشاهده رفتار در حین کلاس (برای ارزشیابی موارد حیطة عاطفی)؛
 - آزمون کتبی یا شفاهی (برای ارزشیابی موارد حیطة شناختی)
- در جدول ۵ مشخص شده که در برنامه درسی تربیت بدنی در هر یک از کشورهای مورد مطالعه، چه نوع روش ارزشیابی‌ای برای فرایند نمره دهی در این درس پیشنهاد شده است.

جدول ۵ - مقایسه روش ارزشیابی در برنامه درسی تربیت بدنی کشورهای مورد مطالعه

کشورها	زمان	مشاهده عملکرد مهارتی در پایان کلاس	مشاهده عملکرد مهارتی در حین بازی	آزمون آمادگی جسمانی با استاندارد ملی یا استانی یا کلاسی	مشاهده رفتار در حین کلاس (در حیطه عاطفی)	آزمون کتبی یا شفاهی (در حیطه شناختی)
۱. آفریقای جنوبی			●	-	●	-
۲. آلمان			●	-	-	-
۳. استرالیا		-	●	-	-	●
۴. انگلیس		●	●	-	-	-
۵. ایالات متحده		●	●	●	-	-
۶. چین		●	●	●	-	●
۷. ژاپن		-	●	-	-	-
۸. کانادا		-	●	-	-	-
۹. ایران		●	-	●	●	●
جمع فراوانی		۳	۸	۳	۲	۲

● این روش به عنوان روش ارزشیابی از تربیت بدنی در برنامه درسی ذکر شده است.

- براساس اطلاعات موجود، این نوع روش ارزشیابی در برنامه درسی تربیت بدنی پیش‌بینی نشده و یا اینکه اطلاعات کافی در دسترس نیست.

جدول ۵ نشان می‌دهد که برای ارزشیابی تربیت بدنی ابتدایی در کشورهای مورد مطالعه، مشاهده عملکرد مهارتی متداول‌تر از آزمون آمادگی جسمانی است. علاوه بر آن، در برنامه درسی برخی کشورها استفاده از آزمون‌های کتبی یا شفاهی برای ارزشیابی دانش دانش‌آموزان در حیطه شناختی و همچنین مشاهده عملکرد رفتاری دانش‌آموزان برای ارزشیابی رفتار اخلاقی در حیطه عاطفی پیش‌بینی شده است.

بحث و نتیجه گیری

بررسی متغیرهای برنامه درسی تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که برنامه‌ریزان درسی در این کشورها براساس متغیرهای برنامه درسی از دیدگاه کلاین^۱ (۱۹۹۱) به‌طور مکمل عمل نکرده‌اند. در هر کشور فقط برخی از متغیرهای برنامه درسی مورد تدوین قرار گرفته است. برای مثال مدت زمان درس تربیت بدنی در برنامه درسی کشورهای آمریکا، کانادا و استرالیا ذکر نشده، اما در بقیه کشورهای مورد مطالعه ذکر شده است. در این زمینه، متغیرهای برنامه درسی که به امکانات خاصی برای اجرای درس مربوط‌اند و شامل مکان و وسایل آموزشی است، بیشتر از متغیرهای دیگر مورد چشم‌پوشی قرار گرفته‌اند.

در حالی که در پژوهش حاضر نشان داده شده که بازی‌های پرورشی و آموزش اصول سلامتی بیشترین فراوانی را و رقابت‌های ورزشی کمترین فراوانی را به عنوان محتوای درس تربیت بدنی در برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه داشته است. اما تحقیق ویل‌کاکس^۲ (۱۹۹۹) نشان داده که ورزش قهرمانی به اولویت اول محتوای درس تربیت بدنی تبدیل شده است. در تحقیق هاردمن و مارشال^۳ (۲۰۰۰) نیز در زمینه محتوای درس تربیت بدنی مثال آورده شده است که در بسیاری از شهرهای استرالیا تأکید زیادی بر پرورش ورزشکاران نخبه برای مسابقات بین مدرسه‌ای می‌شود. دو دلیل برای این اختلاف ممکن است وجود داشته باشد. دلیل اول اینکه در تحقیق ویل‌کاکس (۱۹۹۹) و هاردمن و مارشال (۲۰۰۰) تمام مقاطع تحصیلی از جمله دوره متوسطه مطالعه شده است که معمولاً در دوره‌های آموزشی بالاتر بر رقابت‌های ورزشی تأکید بیشتری می‌شود. اما در پژوهش حاضر فقط دوره ابتدایی مورد مطالعه قرار گرفته است. دلیل دوم اینکه تحقیقات ذکر شده به بررسی وضعیت اجرای درس تربیت بدنی در مدارس متمرکز بوده‌اند و معلمان تربیت بدنی در آن تحقیقات احتمالاً بر رقابت‌های ورزشی بیشتر از جنبه‌های آموزشی و پرورشی تأکید داشته‌اند. اما در پژوهش حاضر برنامه درسی «تدوین شده» قبل از اجرای آن مورد مطالعه قرار گرفته و ملاحظه

1 - Klien

2 - Wilcox

3 - Hardman and Marshall

می‌شود که در برنامه‌های درسی تدوین شده بر جنبه‌های تربیتی بیشتر از جنبه‌های قهرمانی توجه شده است.

یافته‌های پژوهش حاضر درباره میزان ساعات درس تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه با یافته‌های تحقیق هاردمن و مارشال (۲۰۰۰) همخوانی دارد. اگرچه کشورهای مورد مطالعه در تحقیق هاردمن و مارشال با پژوهش حاضر متفاوت بوده، اما بین اطلاعات مربوط به زمان درس تربیت بدنی در کشورهایی که در هر دو پژوهش وجود داشته است، مغایرتی دیده نمی‌شود.

فعالیت جسمانی روزانه^۱ در برنامه درسی ابتدایی برخی کشورها از جمله در استان "اوتاریو" در کانادا و استان "نیوساوت ولز" در استرالیا مورد تأکید قرار گرفته است. در برخی کشورها از جمله کشورهایی که از نظر مسابقات ورزشی صاحب نام هستند، مدت زمان درس تربیت بدنی بیشتر از دیگر کشورهاست. برای مثال در آلمان و چین به درس تربیت بدنی توجه زیادی می‌شود و سه ساعت در هفته به تربیت بدنی اختصاص دارد. در این دو کشور به ترتیب ۱۳ و ۱۲/۵ درصد از کل برنامه درسی هفتگی به درس تربیت بدنی اختصاص دارد. جالب توجه اینکه دو کشور آلمان و چین که توجه زیادی به درس تربیت بدنی در مدارس ابتدایی دارند، رتبه‌های بالایی در جدول رده‌بندی مدال‌های المپیک دارند و معمولاً جزو چهار کشور اول قرار می‌گیرند.

توسط زمان هفتگی درس تربیت بدنی مقطع ابتدایی نیز در کشورهای مورد مطالعه، ۲/۳ ساعت در هفته است. اگرچه در کشوری مثل انگلستان که بنا بر پیشنهاد برنامه درسی ملی این کشور فقط ۱/۵ ساعت در هفته به درس تربیت بدنی اختصاص می‌یابد، اما فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی در مدارس این کشور بسیار رواج دارد و از این طریق نیازهای حرکتی و جسمانی کودکان تأمین می‌شود. این در حالی است که زمان درس تربیت بدنی در مقطع ابتدایی در ایران ۲ ساعت در هفته است. با توجه به یافته‌های تحقیق در خصوص زمان هفتگی درس تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه پیشنهاد می‌شود که جلسات هفتگی درس تربیت بدنی مقطع ابتدایی در ایران به ۳ ساعت در هفته افزایش یابد که ترجیحاً در سه روز متفاوت و یک روز در میان در نظر گرفته شود.

ونی‌یر و گالاهو^۱ (۱۹۷۸) و فیت^۲ (۱۹۶۶) فهرست‌های متفاوتی را برای وسایل آموزشی و ورزشی درس تربیت بدنی پیشنهاد کرده‌اند. در برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه در پژوهش حاضر نیز برخی وسایل ورزشی پیش‌بینی شده است. اما باید توجه داشت تصمیم‌گیری در مورد وسایل ورزشی باید با توجه به اهداف و محتوای درسی و امکانات موجود در مدارس صورت گیرد.

اطلاعات موجود نشان می‌دهد که سالن ورزشی بیشترین فراوانی را به عنوان مکان درس تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه داراست. سالن ورزشی به دلیل تأمین فضای ورزشی مناسب که تحت تأثیر شرایط آب و هوایی قرار نمی‌گیرد، به عنوان مکان ورزشی مناسب برای اجرای اغلب جلسات درس تربیت بدنی پیشنهاد می‌شود. ونی‌یر و گالاهو نیز چهار مکان برای اجرای درس تربیت بدنی نام برده‌اند که شبیه همان مواردی است که در پژوهش حاضر بیان شده است. در پژوهش حاضر مشخص شده که علاوه بر مواردی که ونی‌یر و گالاهو بیان کردند، حیاط مدرسه نیز برای اجرای درس تربیت بدنی به کار گرفته می‌شود. اما باید توجه شود که حیاط مدرسه معمولاً در مواردی استفاده می‌شود که مکان ورزشی مناسب در اختیار مدرسه نباشد. بنابراین ضرورت پیش‌بینی مکان ورزشی مناسب برای درس تربیت بدنی مشخص می‌شود.

در پژوهش حاضر پنج روش ارزشیابی نام برده شده که با فهرست روش‌های ارزشیابی که لیدز^۳ (۲۰۰۳) برای ارزشیابی درس تربیت بدنی در دوره ابتدایی عنوان کرده است، هماهنگی دارد. اگرچه، واژه‌هایی که برای نامگذاری روش ارزشیابی به کار رفته، متفاوت است. این نکته نباید مورد اغماض قرار گیرد که همان طور که شیمیر^۴ (۲۰۰۰) اشاره کرده، ارزشیابی دانش‌آموزان باید با استفاده از آزمون‌های متنوع باشد.

جمع‌بندی یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که تفاوت‌های میان برنامه درسی تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه وجود دارد و برنامه درسی تربیت بدنی در هر کشور تحت تأثیر اهداف و سیاست‌های نظام آموزشی آن کشور تدوین می‌شود. از طرف دیگر، چنین تفاوت‌هایی آن قدر

1 - Vannier and Gallahue

2 - Fait

3 - Lidz

4 - Schiemer

و سیاست های نظام آموزشی آن کشور تدوین می شود. از طرف دیگر، چنین تفاوت هایی آن قدر زیاد نیست و شباهت های بسیاری میان برنامه درسی تربیت بدنی در کشورهای مورد مطالعه وجود دارد. اما شباهت بین برنامه درسی تربیت بدنی ایران با کشورهای دیگر نباید معیار قرار گیرد که برنامه درسی تربیت بدنی در ایران در سطح معیارهای جهانی قرار دارد. چرا که در عمل مشکلاتی وجود دارد. از یک طرف، تفاوت هایی وجود دارد برای مثال زمان درس تربیت بدنی در ایران اندکی پایین تر از متوسط کشورهای دیگر است. از طرف دیگر "اجرای" برنامه درس در ایران در سطح مطلوبی قرار ندارد. در مجموع نباید فراموش کرد که در کشورهای دیگر علاوه بر اینکه برنامه درسی با درصد بالایی اجرا می شود، بلکه فوق برنامه های ورزشی فراوانی فراهم است که مکمل برنامه درس تربیت بدنی می باشد.

منابع و مآخذ

۱. "آمار آموزش و پرورش سال تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰". وزارت آموزش و پرورش، معاونت برنامه ریزی و منابع انسانی، دفتر فناوری اطلاعات.
۲. ابطحی، نعمت... و همکاران (بی تا). اهداف و ویژگی ها و اصول آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، مرکز منابع برنامه ریزی درسی.
۳. "برنامه تفصیلی دوره پنج ساله ابتدایی"، (۱۳۴۵). طرح جدید آموزش و پرورش کشور، مرحله اول تعلیمات عمومی، وزارت آموزش و پرورش، اداره کل مطالعات و برنامه ها.
۴. "برنامه درسی ملی انگلستان"، (۱۳۷۸). وزارت آموزش و پرورش، دفتر همکاری های علمی بین المللی.
۵. بن عبدالله السنبل، عبدالعزیز و همکاران، (۱۳۷۵). "ساختار نظام آموزشی عربستان سعودی"، ترجمه جعفر ارومیه ای، تهران، اداره کل مدارس جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور
۶. "جدول برنامه های درسی مقاطع ابتدایی و متوسطه در برخی کشورها"، (۱۳۷۷). وزارت آموزش و پرورش، دفتر همکاری های علمی بین المللی.
۷. "جدول دروس و ساعات هفتگی دوره های ابتدایی و راهنمایی تحصیلی و متوسطه عمومی"، (۱۳۶۲)، وزارت آموزش و پرورش، دفتر تحقیقات و برنامه ریزی و تألیف.

۸. خبیری، محمد. (۱۳۷۶). تجزیه و تحلیل نظرات تعدادی از معلمان ورزش دوره ابتدایی مدارس تهران در مورد زنگ ورزش و پیشنهادهای اصلاحی، مجموع مقالات دومین کنگره علمی ورزش مدارس با تأکید بر دوره ابتدایی، تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش.
۹. سجادی، نصرالله. (۱۳۶۸). "بررسی نحوه اجرای درس تربیت بدنی در مدارس ابتدایی آموزش و پرورش مناطق بیست گانه تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۰. "راهنمای برنامه درسی تربیت بدنی در دوره ابتدایی"، (۱۳۷۹). گروه برنامه‌ریزی درس تربیت بدنی، وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
۱۱. کاردان، علی محمد. (۱۳۵۳). "تحقیق در زمینه مسایل تربیت بدنی و ورزش در مدارس استان های مرکزی و سیستان و بلوچستان"، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
۱۲. کاشف، میرمحمد. (۱۳۷۱). "بررسی و تجزیه و تحلیل وضعیت برنامه های جاری تربیت بدنی مدارس استان آذربایجان غربی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
۱۳. کریمی، جواد. (۱۳۶۴). "نگاهی به تاریخ تربیت بدنی جهان"، مرکز نشر دانشگاهی.
۱۴. "مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش"، (۱۳۸۱)، وزارت آموزش و پرورش، انتشارات مدرسه.
۱۵. مظلومی سادات، طاهره. (۱۳۷۵). "ارائه یک چهارچوب نظری در خصوص اصول و معیارهای انتخاب محتوای درس تربیت بدنی براساس تجربیات یادگیری حرکتی در مقطع ابتدایی از دیدگاه متخصصان، کارشناسان و معلمان تربیت بدنی در شهر تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.

16. Bennett, Bruce Layon et al. (1983). "Comparative physical education and sport", philidelphia, Lea and Febiger Pub.

17. Freeman, William H., (1988). "Physical education and sport in a changing Society". 2nd edition, India.

18. Hardman, K. and Marshall, J., (2000). "World - wide survey of the state and status of school physical education", summary of findings, european physical education review, 6 (3), PP: 203-229.

19. Klien, M. F., (1991). "A conceptual framework for curriculum decision making In: *The politics of curriculum deccision making*", state university of New York press.
20. *Richtlinien und Lehrplane Fur Die Grundschule in Nordrhein - Westfalen Sport*, (2001). "Ministerium fur Schule und Weiterbildung, Wissenschaft und Forschung des Landes Nordrhein – westfalen", copyright by Ritterbach Verlag GmbH, Frechen.
21. UNESCO (1978) "Charter for physical education and sport", Paris: UNESCO.
22. Wuest, Deborah A. and Bucher, Charles, A. (2003). "Foundations of physical education, exercise science, and sport", 14th edition, McGraw - Hill Companies New York, US. www.ibe.unesco.org
23. UNESCO, Curriculum Date Set, International Bureau of education, IBE, 2002.
www.ibe.unesco.org
یونسکو، اداره بین المللی آموزش.
24. UNESCO. *the international conference on education, 1934-2001* www.Ibe.unesco.Org/International/CE/46english/46natrape.htm.
یونسکو، نظام آموزشی برخی کشورها.
25. www.ibe.unesco.org/international/datababaks/dossiers/Trican.pdf.
یونسکو، ساعات هفتگی درسی در برنامه درسی دوره های تحصیلی ایران و برخی کشورهای جهان.
26. <http://education.pwv.gov.za/content/documents/17.pdf>.
برنامه درسی ملی آفریقای جنوبی، درس سازگاری با زندگی شامل تربیت بدنی.
27. www.nc.uk.net/webdav/servlet/XRM?Page/@id = 6004 and Subject/@id=4006
تربیت بدنی در برنامه درسی ملی انگلستان.